

Szakály Sándor:

TÁBORNOKMUSTRA – BALLA MÓDRA

A SZERZŐRŐL:

Dr. Szakály Sándor (DSc) hadtörténész, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár főigazgatója, a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának kutató-professzora

Aki figyelemmel kíséri Balla Tibor ezredes (had)történet-szi munkáját, az érzékelheti, hogy a volt Magyar Királyi Honvédség 1868 és 1918 közötti történetének, fegyver- és csapatnemek „működésének”, illetve a honvédségn első világháborúban való részvételének bemutatása mellett egyre nagyobb teret szentel a Nemzeti Közszerológati Egyetem kutatóprofesszora az egykori tábornokok életútjának felvázolására.

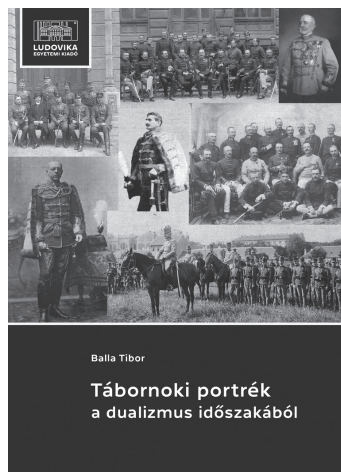
Korábban megjelent munkái – A Nagy Háború osztrák–magyar tábornokai. Tábornagyok, vezérezredek, gyalogsági és lovassági tábornokok, táborszernagyok (Argumentum Kiadó, Budapest, 2010), A Nagy Háború osztrák–magyar tábornokai. Altábornagyok (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, 2019), A honvéd tisztképzés irányítóinak arcképcsarnoka. A Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia igazgatói és parancsnokai, 1872–1945 (Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022) – jelentős kutatói munkát igazolnak, és az érdeklődő olvasók számára igen sok adattal szolgálnak. Ez a „könyvsorozat” most egy újabb darabbal bővült. A Ludovika Egyetemi Kiadó 2024-ben adta közre Balla Tibor legújabb munkáját, a *Tábornoki portrék a dualizmus korából. Az osztrák–magyar fegyveres erő Ludovika Akadémiát végzett irányítói, 1872–1918* címmel.

A kötetben 51 tábornok – ide sorolva a címzetes vezérőrnagyi rendfokozatot kiérdemeltet is – életrajzával ismerkedhetünk meg. Közös valamennyiükben – néhány kivételtől eltekintve –, hogy a magyar királyi honvéd Ludovica (később Ludovika) Akadémiát végeztek el, pontosabban annak a különböző időszakokban más-más néven működő tanfolyamait.

Azok, akik a közös haderő valamelyik tisztképző intézményében folytatott tanulást követően avattattak tényleges állományú tisztté, a későbbiek során kerültek át a Magyar Királyi Honvédség állományába, és ezen oknál fogva lettek „tárgyai” a vizsgálatnak.

Balla Tibor ugyanis nemcsak a rövid életrajzokat állította össze, hanem a rendelkezésre álló adatok alapján elemzéseket is végzett. Hol születtek a későbbi tábornokok, milyen családi háttérrel bírtak, milyen polgári, illetve katonai iskolákat végeztek, hány és milyen nyelvet használtak a szolgálatban, mely hitfelekezethez tartoztak, kötöttek-e házasságot, hány gyermeket neveltek a családban... és a sort lehetne még folytatni.

Ami külön érdekessége a kötetnek, és igen tanulságos, hogy az 51 tábornok közül hányan és milyen munkákkal járultak hozzá a magyar hadtudományi irodalomhoz, kik és miről írtak, illetve hol és milyen nyelven jelentek meg az írásaik.

Ugyancsak figyelmet érdemlő a szerző összegzése arról, hogy a Nagy Háborút – ahogy a később „első” jelzőt kapó háborút a kortársak és az 1918 és 1919 közötti hadtörténetírás nevezte – megelőzően hányan és milyen hadjáratokban vettek részt. Ebbe a „kategóriába” alig néhányan kerültek be, mivel a Habsburg Birodalom, illetve az Osztrák–Magyar Monarchia hadereje tényleges és meghatározó háborús cselekményeknek nem volt résztvevője akkor, amikor a kötetben szereplő tábornokok katonai pályafutása indult. Így megállapítható – igaz, ez a Nagy Háborúban részt vevő számos ország tábornoki karára is jellemző volt –, hogy nem rendelkeztek igazi hadi/harci tapasztalatokkal, amikor megindultak az ellenségeskedések.

A háborúban – a békében is – a katonai teljesítményt kitüntetésekkel (is) elismerik. A nevezett tábornokok – akik részesei lettek a Nagy Háborúnak, de azok is, akik nem –, számos kitüntetést érdemeltek ki, amelyeket büszkén viseltek. Igaz, a közreadott fotók egy részén fordítva, mivel a képszerkesztő úgy vélhette, ne viselje mindenki a bal mellén kitüntetését. Legyen néhány „jobboldalas” is. (Így Bartha Lajos, Lenz Győző, Nagy Pál, Nikic János, Tabajdi Kálmán portréit „tükrös által” célszerű szemügyre venni.)

Ezen tévesztést azonban messze felülírja az a tény, hogy szinte minden, a kötetben szereplő tábornok arcával megismerkedhetünk, mivel Balla Tibor adott arra, hogy az életutak olvasói azt is lássák, kikről is szólnak a hadtörténész írásai. A fotókhoz még csak annyit, hogy természetesen nem mindenkit a legmagasabb rendfokozatban viselt egyenruhájában láthatunk, de a szerző minden esetben megadta, hogy a felvételen milyen rendfokozatban szerepel az adott személy, és ez egy ilyen munka esetében elvárás is.

Balla Tibor ezredes a könyvében bemutatott tábornokok esetében egy jelentős választóvonalat húzott, amely a Nagy Háborúban részt vettek és abban részt nem vettek között található. Az 51 személy közül 17 tábornok 1914 augusztusa előtt nyugállományba került, míg 34 tábornok részese volt a Nagy Háborúnak. Számosan dandár, hadosztály, hadtest vagy különböző – parancsnokuk nevét viselő – „csoportok” élén álltak, de ráakadtam a katonai közigazgatásban szolgáltakra is.

A kötet egészét tekintve megállapítható, hogy az 1872 és 1918 között szolgált 51 tábornok életútja jól mutatja azt, hogy a Magyar Királyságban honnét és hova lehetett eljutni az utókor által „zártan nevezett társadalomban”. Mit jelentett a katonatiszti hivatás, és miért választották azt nem is kevesen.

Végezetül még két apróság, aminek „felrovásával” természetesen sem a könyvet majd kezébe vevő olvasónak, sem a kötet szerzőjének nem kötelező egyetértenie. Magam úgy vélem, hogy a kötet alcímében szereplő „irányítói” megnevezés nem pontosan fedi a valóságot, mivel az 51 tábornok többsége nem irányított, hanem „magasabb helyekről” érkezett parancsokat hajtott végre, viszonylag kevés önállósággal bírva. Az egyéves önkéntes helyett – bár ezt a formát is használták az adott időben – szakszerűbb az egyévi önkéntes megnevezés használata, mivel a magyar nyelvben az egyéves inkább életkort, mint szolgálati idő tartamára való utalást jelent.

Zárásként mindössze egy hosszabb mondat: érdemes kézbe venni és elolvasni Balla Tibor legújabb kötetét (is), főleg azoknak, akik az ismertetés írójával együtt úgy vélik, hogy a múlt, katonaeink életútjának ismerete nélkül nehezebben értjük meg napjaink történéseit. Érdemes tehát visszatekinteni és ezzel elősegíteni, hogy tudjuk: merre is van az előre.

*Balla Tibor: Tábornoki portrék a dualizmus időszakából.
Az osztrák–magyar fegyveres erő Ludovika Akadémiát végzett irányítói, 1872–1918
Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2024, 232 oldal*